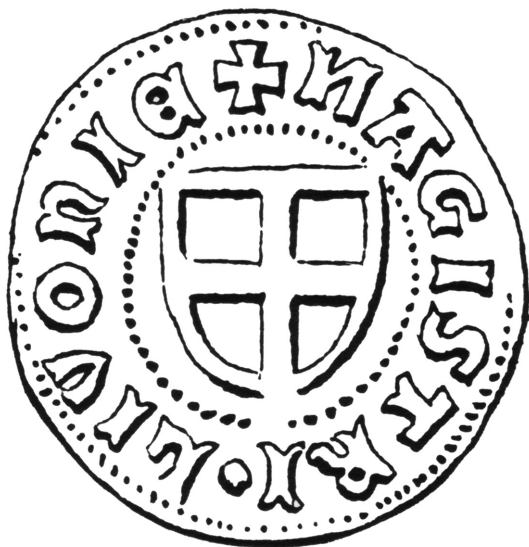

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 1997

**NUMISMATISKA
FORSKNINGSGRUPPEN**

**ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET**

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

1997

1. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria

Genom ett donationsbrev av Wera Ekström instiftades Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning 1974. Stiftelsen bekostade bl.a. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria vid HSFR med placering vid Stockholms universitet, arkeologiska institutionen.

Genom ett riksdagsbeslut överfördes professuren till Stockholms universitet 1 juli 1994, men verksamheten kommer även framöver att bekostas av Gunnar Ekströms stiftelse. Detta beslut ligger i linje med Wera Ekströms intentioner som syftade till att upprätta en universitetsprofessur. Flyttningen innebar inte några förändringar beträffande verksamhetens inriktning. Verksamheten bedrivs under namnet Numismatiska forskningsgruppen, förkortat NFG, och Stockholm Numismatic Institute på engelska.

Sedan oktober 1996 sker verksamheten i nya, egna lokaler i kvarteret Pegasus i Gamla Stan mitt emot Kungliga Slottet. Även under 1997 har mycket tid gått åt för att komma i ordning i de nya lokalerna och p.g.a. platsbrist har allt ännu inte kunnat packas upp.

Forskning och undervisning är professurens huvuduppgifter. Sedan några år markeras detta också genom att verksamhetsberättelsen

avslutas med en kortare artikel som redovisar aktuell forskning med anknytning till undervisningen. Den översikt av den svenska forskningshistoriken, med begränsning till mynt, som påbörjades i årsberättelsen 1992-1993, avslutas här med perioden 1925-1950.

...

Tore Gustaf Hjalmar Appelgren hade varit förgrundsgestalten inom den numismatiska forskningen under 1900-talets första decennier. Under den följande perioden blev Sture Bolin, en i grunden historiker, det ledande namnet även om hans insatser inom historia gjorde att det ibland blev långa pauser i hans numismatiska produktion.

Sture Bolin (1900-1963) var professor i historia i Lund och hade fostrats i den källkritiska Weibullska skolan. Hans främsta publicerade numismatiska arbeten är doktorsavhandlingen *Fynden av romerska mynt i det fria Germanien* (1926) och *State and Currency in the Roman Empire* (1958) som gjorde honom till en internationellt känd forskare. Inom det vikingatida området hade han planerat ett arbete, Studier över mynt och myntfynd i östra och norra Europa under vikingatiden, byggd på en omfattande materialinsamling, men den blev tyvärr aldrig publicerad. På det vikingatida och medeltida området framförde han nya tankar om hur fiskala åtgärder som tidsbegränsade mynttyper påverkade skattnedläggningar, t.ex. brist på skatter i de vikingatida exportländernas områden (England och Tyskland) och motsvarande rikedom i importområdena (Nordeuropa) (1952). Hans analyser av fyndproblematiken var ofta nydanande, men hans koppling mellan krig och skattnedläggelser (1926), som fick stor internationell uppmärksamhet, har i sin generaliserade form senare fått kritik. Hans arbeten utmärks av en omfattande materialinsamling där man kan spåra influenserna från den Weibullska skolans sökande efter primärkällor.

Fig. 1. Karl XI, Stockholm, 1 mark 1665. Med utgångspunkt från den stora mängden skattfynd från det skånska kriget 1675-1679 föreslog Bolin en koppling mellan krig och orostider och skattnedläggning.

Bolin får räknas till den lilla skaran svenska forskare som nått internationell ryktbarhet och han måste betecknas som periodens svenska galjonsfigur. Hans studier hade ofta en för samtiden gränsöverskridande karaktär och han kan snarast betecknas som ekonomhistoriker med tanke på att han aldrig arbetade med mynten som objekt utan som delar av fynd.

Bengt Thordeman (1893-1990) ledde KMK 1933-1946 och var riksantikvarie 1952-1960. Hans viktigaste arbete, Sveriges medeltidsmynt (1936), innebar en genomgång och revidering av Hans Hildebrands och Appelgrens dittills rådande bestämningar. Småmynten (penningarna) indelades i 23 grupper medan örtugarna redovisades efter regent. Dateringarna för penningarna diskuterades med utgångspunkt från skattfynden där en katalog redovisade vilka grupper som ingick i resp. fynd. Det betydde också att ett flertal typer fick ändrade dateringar. Fortfarande fanns det emellertid dateringar m.m. som skulle komma att ändras av senare tids forskning. T.ex. betraktades Kalmar som myntort för de typer som nu sedan länge förs till Gotland. Inget försök gjordes heller att ge en samlad översikt av mynthistorien.

Thordemans namn blev internationellt känt genom den 1948 på engelska publicerade jämförelsen år för år mellan utmyntningssiffrorna och antalet bevarade mynt i den s.k. Loheskatten med 18.217 mynt, slutmynt 1741, som hittades i Gamla Stan i Stockholm 1937. Det där konstaterade sambandet kom att benämnas Thordemans lag och tillämpades under lång tid för att beräkna utmyntningens storlek med utgångspunkt från anatalet ex. från olika år i ett fynd. Senare forskning har emellertid visat att skatten har en mycket speciell sammansättning som inte kan spegla mynten i cirkulation vid nedläggningstillfället och följaktligen finns det heller inga förutsättningar att beräkna utmyntningens storlek under en längre tid med utgångspunkt från en enskild skatt.

Thordemans mest produktiva period var 1930-talet då han bl.a. skrev

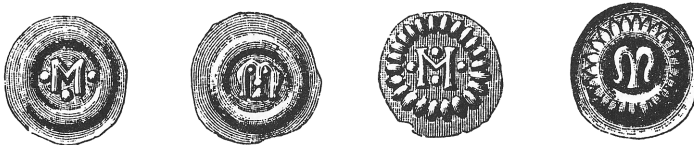

Fig. 2. Brakteater med M präglade efter svealändsk mynträkning fördes av Thordeman till Magnus Ladulås 1275-1290. Härigenom var det klart att samma typer präglats både i Svealand och Götaland under hans regering.

ett flertal artiklar i Fornvännen om myntfynd från Mackmyra ca 1195 (1931), Korsbetningen, Visby 1361 (1932), Sigtuna, hopade fynd (1933), Uppland resp Ångermanland med plåtmynt (1935), samt Råppe 1240-talet (1939). I samma tidskrift har han i flera artiklar behandlat brakteater.

Berta Holmberg (1877-1943) övertog 1916 faderns mynthandel och drev den sedan till sin död. Förutom en beskrivning av Fredrik I:s riksdalrar (1941) är hon mest känd för att ha fullbordat Isidor Adolf Bonniers beskrivning av hans samling av Karl XI:s mynt (1931). Hon har också publicerat några artiklar på engelska om svenska mynt, säkerligen med tanke på en svensk-amerikansk publik.

Efraim Lundmark (1885-1960) var kanske den förste som mer ingående intresserade sig för den tekniska framställningen av mynt. Det framgår inte minst av hans artikel om den s.k. brakteatstampen från Lödöse (1935).

Erik Gamby (1908-19..) började mycket tidigt inom numismatiken och var bl.a. initiativtagare till Nordisk Numismatisk Union 1936, som blev av stor betydelse för samarbetet inom Norden och genom de två publikationsserierna Nordisk Numismatisk Årsskrift och Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. Tyvärr övergick han efter en kortare tid till annan verksamhet och det var först på sin ålders höst som han åter började skriva inom numismatiken. Hans skrev ett stort antal artiklar och hans främsta arbeten gäller Olof Skötkonungs mynt (1936), Kungahällaskatten från 1200-talets mitt (1937), samt numismatiska bidrag till Göteborgs och Bohusläns historia (1941).

Harald Widéen (19..) har skrivit ett stort antal artiklar varav en del publicerades före 1950. De viktigaste behandlar myntfynden i Västergötland (1934) samt vikingatida skatter från Lysseback (1935) och Varnhem (1937).

Fig. 3. Kalifatet. Samanid. Kalif al-Muqtadir, furste Nasr b. Ahmad. Ma^odin 310 e.H. (922/23 e. Kr.). Dirhem. Ulla S. Linder Welin blev internationellt känd genom sina studier av de arabiska mynten.

I diskussionerna kring solidfynden och de s.k. Birkamynten (numera benämnda nordiska mynt troligen präglade i Hedeby) deltog från svensk sida framförallt arkeologen Sune Lindqvist (1926, 1950).

Flera arkeologen gav ut översikter över skattfynd där mynt ingår. Mårten Stenberger behandlade Ölands järnålder (1933) resp. Gotlands vikingatid (1947 och 1958), medan Holger Arbman behandlade de omfattande gravfynden från Birka (1943). Arbman beskrev också en vikingatida myntskatt från Baldringe (1946).

Ulla S. Linder Welins (1909-1983) forskning gällde arabiska mynt med utgångspunkt från de svenska fynden. I början av sin karriär hann hon emellertid också med att skriva om svenska kopparmynt. Hennes publikationer (varav flertalet utkom efter den här behandlade perioden) gällde ett otal skatter, varav den över Stora Velinge (1941) är viktigast, samt studier av enskilda mynt eller myntorter. Hennes stora materialkunskap gjorde det möjligt för henne att använda stilkriterier vid bestämningen av de mynt som hade fragmenterats.

Nils Ludvig Rasmussons (1904-1973) bana började under den här behandlade perioden, men hans stora insatser skedde efter 1950. Han var tvärvetenskapligt lagd med en osannolikt stor produktion. Det senare medförde också att han aldrig publicerade något större verk, men han kombinerade en omfattande arkiv- och materialkunskap med analytisk förmåga.

Som en sammanfattning av perioden 1925-1950 kan man konstatera att den led brist på forskare som helt ägnade sig åt numismatiken. Den ende som gjorde det (eller hade möjlighet till det), Rasmusson, var ännu i början av sin karriär. Därför blev Bolin och Thordeman periodens förgrundsgestalter trots att båda till stor del hade andra arbetsuppgifter. Bolins arbeten sätter mynten och myntningen i ett större sammanhang baserat på ingående källmaterialanalyser.

2. Forskning och publicering

Vikingatid

Inom CNS-serien, där de vikingatida myntfynden publiceras, pågick arbete i begränsad omfattning med Blekingevolymen.

Inom Commentationes-serien utkom en volym under året (se nedan) och arbetet kunde återupptas med några andra volymer.

Brita Malmers arbete, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*

(Comm. NS 9), kunde presenteras vid den tolfte internationella numismatiska konferensen i Berlin 7-12 september. Boken är en fortsättning på *The Sigtuna Coinage c. 995-1005* (Comm. NS 4) och behandlar alla skandinaviska imitationer av engelska mynttyper fr o m Crux t o m Quatrefoil. Huvudavsnitten är följande: löpande text (s. 11-64), kataloger (s. 65-356) och planscher (s. 357-635). 3704 mynt beskrivs i detalj, med upp till 18 data för varje mynt. Antalet identifierade stampar är 1.669. Den största stampkedjan, med all sannolikhet präglad i Lund, omfattar 236 stampar och 704 mynt.

Arbetet med den sista delen av Brita Malmers studier i den skandinaviska myntningens äldre historia (Comm. NS 14) har påbörjats. Den går fram till ca 1030/35 och innehåller kataloger över de två sista stora anglo-skandinaviska mynttyperna, imitationerna av *Pointed Helmet* och *Short Cross*. Dessutom utarbetas en katalog över "Ormtypen", den nationella danska mynttyp som markerar övergången till ett system med fast penningvikt och därmed början till en mera utbredd penningekonomi. I ett fjärde katalogavsnitt lämnas en stampkatalog över de äldsta skandinaviska (nordiska) myntgrupperna (Hedeby) på 800-talet (KG 3-6), inkluderande stampar tillkomna efter den första publiceringen 1966. I textdelen till den nya boken lämnas en översikt av den skandinaviska myntningen från dess äldsta skede (800-talets förra hälft) till övergångsperioden ca 1030/35, då Sigtunamyntningen upphör samtidigt som den danska myntningen går in i ett nytt skede. Den nya boken har arbetsnamnet *Serpents and Crosses*, syftande på drygt 200 års numismatiskt växelspel mellan kontinentala, engelska och nordiska influenser.

Metodologiskt är såväl Comm. NS 4, den 1997 publicerade Comm. NS 9 och den samma år påbörjade Comm. NS 14 avsedda att markera betydelsen av noggranna materialstudier. Resultaten av en med naturvetenskaplig akribi och statistiska metoder genomförd materialundersökning ligger så nära en korrekt kunskap om det förflutna som det är möjligt att komma inom ett humanistiskt forskningsområde.

Medeltid och nyare tid

En ny rapportserie, Stockholm Numismatic Reports, som kortfattat ska redovisa resultaten av B- och C-uppsatser i numismatik (inom ämnet arkeologi) vid Stockholms universitet är under planläggning. Två manuskript, skånska borgarkrigsmynt (Ulrika Bornestaf) och den svenska myntningen 1250–1290 (Nanouschka Myrberg), förbereds f.n.

Undersökningsrapporter

Under året har det skett efterundersökningar på vikingatida skattfyndplatser, dels i egen regi på Gotland och dels i Skåne i samarbete med Lunds Universitet. De publiceras i en rapportserie varav de tre första

häftena har utkommit under året.

Övrigt

Kenneth Jonsson är tillsammans med William Metcalf vid American Numismatic Society, New York, redaktör för ett nyhetsbrev, Coins and Computer Newsletter, som behandlar datoranvändning inom numismatiken.

3. Undervisning

Numismatik ingår som ett avsnitt i grundkursen på A-nivå (mynthistorien ca 100–1500) vid arkeologiska institutionen. Undervisningen handhas liksom tidigare av Kenneth Jonsson.

Christoph Kilger höll en introduktionsföreläsning i numismatik på Gotlands Högskola i Visby.

Sedan flera år tillbaka sker handledning vid uppsatsskrivning främst på B- och C- men även på D-betygsnivå i arkeologi. Uppsatserna behandlar vikingatida och medeltida teman. Inom det förra området sker bl.a. en systematisk genomgång av tyska myntorter, vilket har gett en mängd ny information om kronologin och strukturen, liksom om hur importen utveckledes. Inom det senare området har uppsatserna behandlat nordiskt material, som i år utvidgades till att även omfatta baltiskt material. Avsikten med uppsatserna är dels att genom en systematisk, målinriktad forskning kunna bearbeta större materialgrupper, dels att få fram en ny generation numismatiker, och slutligen att skapa förutsättningar för en numismatisk forskarmiljö. Avsikten är att uppsatserna i förkortad och redigerad form ska ges ut i en ny rapportserie (se ovan under Forskning och publicering).

Vid Arkeologiska institutionen framlades under läsåret följande B- och C-uppsatser med Kenneth Jonsson, Christoph Kilger och Cecilia Persson som handledare.

B-uppsats

Susanne Carlsson, Medeltida baltiska mynt i svenska fynd. Utbredning och frekvens (KJ).

Frédéric Elfver, Den svenska fastlandsmyntningen 1150-1250. En studie av lösfynden (KJ).

Marcus Johansson, Den vikingatida myntningen i Groningen (CK).

Johan Landgren, Ärkebiskopar och penningar – den vikingatida myntningen i Trier (KJ).

Jenny Persson, Mynt från Namur. Ett studium av den vikingatida

myntningen i Namur med utgångspunkt från det svenska källmaterialet (CK).

Helene Pettersson, Vikingatida myntning i Dinant. En kronologisk studie (CK).

C-uppsats

Frédéric Elfver, Andernach - kungens och/eller hertigens myntort? En kronologisk och metrologisk studie av den tyska myntningen i Andernach, Oberlothringen, baserad på svenska skattfynd (KJ).

Marcus Johansson, Islamiska mynt. En studie av några sena dynastiers mynt funna i svenska, baltiska och ryska fynd (KJ).

D-uppsats

Anja Koronen, Hur och var? En studie av lösfynd av mynt som deponerats mellan 800-1140 i Skåne, Blekinge, Halland, Bornholm och Själland (CP).

Janett Lindstedt, Vikingatida mynt i gravar. Ett försök att belysa kristnande-processen på Gotland och Mälardalen utifrån ett numismatiskt perspektiv (KJ).

4. Konferenser och andra engagemang

Köpenhamn, 5-7 februari. *Studieresa* till Den. kgl. Mønt- og Medaillesamling (Malmer).

Gotland, 3-9 april. Efterundersökningar på fem vikingatida skattfyndsplatser. Sammanlagt 85 mynt påträffades (Jonsson, Kilger och Persson).

Stora Uppåkra, 19-20 april. Deltagande i undersökning av bebyggelse med centralortskaraktär från romersk järnålder till medeltid. Bl.a. fynd av romerska denarer, dirhemer och borgarkrigsmynt (Jonsson och Persson).

Lund, 4-7 maj. *Studier* vid Historiska museet, Lund, samt deltagande i Vitterhetsakademiens *symposium* World-view of prehistoric man (Malmer).

Stockholm, 9 maj. TV-inspelning med Bob Quinn angående vikingarnas internationella kontakter. Kommer att sändas i lokal-TV på Irland (Jonsson).

Berlin, 10-13 maj. Styrelsemöte med Internationella numismatiska kommissionen (Jonsson).

Stockholm, 21 maj. Sveriges kyrkor. *Föredrag*: Den ärkebiskopliga myntningen 1190-1250 – politik eller ekonomi (Jonsson).

Köpenhamn, 29-30 maj. Studier av vikingatida myntfynd vid Den kgl. Mønt-

og Medaillesamling (Jonsson).

Köpenhamn, 31 maj. NNU-möte. *Föredrag*: Numismatisk Forskningsgruppens arbete och framtid (Jonsson).

Viby kloster, Uppland, 6 juni. Besök på utgrävningarna av den förmodade platsen för Viby kloster. Utgrävningen utfördes av Biskops-Arnö folkhögskola i samarbete med Sigtuna museum (Jonsson, Kilger och Persson).

Uppland, 13 juni. Efterundersökning på platserna för två vikingatida myntfynd (Kilger och Persson). Inga vikingatida fynd påträffades.

Stora Uppåkra, Skåne, 19-20 juni. Deltagande i undersökning av bebyggelse med centralortskaraktär från romersk järnålder till medeltid (Persson).

Gotland, 26 juni. Besök vid utgrävningen av fyndplatsen för en ny vikingatida skatt i Ocksarve, Hemse sn, Gotland (Jonsson).

Visby, 13 augusti. Utgrävning av skattgömman från vikingatida skatt från Ocksarve (Jonsson).

Ukraina, 19-29 augusti. Studieresa med arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet (Kilger).

Nottingham, 21-26 augusti. 13:e vikingakongressen. *Föredrag*: Contacts between Scandinavia and the Danelaw based on the numismatic evidence (Jonsson).

Stockholm, 1 september. Stockholms Universitet. Introduktionsdag för nya arkeologistuder. Numismatiska forskningsgruppen (Jonsson).

5-6 och 15 september efterundersöktes en vikingatida skattfyndplats i Skåne. Totalt 8 vikingatida mynt och en del bitsilver tillvaratogs av skatten (Persson).

Berlin, 8-11 september. Internationella Numismatiska Kongressen (Jonsson, Kilger, Malmer, Martinson och Persson). *Föredrag*: Coin circulation and the pattern of hoarding in the Viking Age and Middle Ages (Jonsson); Scandinavian imitations of Anglo-Saxon coins (Malmer). Posterpresentation (Martinson och Persson).

Enköpingstrakten, 10 sept. Exkursion med medeltidsseminariet (Jonsson, Kilger och **Persson**).

Stockholm, 6 november. Myntkabinettets Vänner. *Föredrag*: Mynt och människor. Om vikingatidens myntning (Malmer).

Stockholm, 18 december. Stockholms universitet. *Arkeologikurs*. Grundkurs i numismatik (Jonsson).

5. Datorisering och forskarkontakter

På B- och C-betygsnivå handleds studenter vid uppsatsskrivning. Databearbetning utgör ett viktigt led i analysen av myntmaterialet. Antalet registrerade och bearbetade mynt i samband med uppsatsskrivning uppgick under året till ca 4.000 ex.

Vid verksamhetsårets slut var ca 169.000 poster registrerade på data, vilket innebär en ökning med ca 16.000 poster under året. Kronologiskt sett har tillväxten varit starkast inom det vikingatida materialet, följt av medeltiden. Efter ursprungsområde har det nordiska materialet haft den starkaste tillväxten procentuellt sett. Databasen över medeltida myntfynd har fördubblats under året. En ny databas har påbörjats över fynden med romerska denarer.

Ämne	Område	Period	Antal poster
Mynt	Sverige	Medeltid	3.550
		Nyare tid	3.450
	Danmark	Vikingatid	3.450
		Medeltid	4.750
	Norge	Medeltid	350
	Skandinavien	Vikingatid	3.850
	Tyskland	Vikingatid	32.400
	England	Vikingatid	34.250
	Baltikum	Medeltid	1.300
	Islamiska områden	Vikingatid	39.550
		Medeltid	22.000
	Diverse	Vikingatid	1.900
	Fynd	Sverige	Romersk järnålder
Vikingatid			2.400
Medeltid			900
Europa		Vikingatid	3.100
Diverse	Europa	Typer, myntmästare etc.	3.100
Litteratur	Hela världen	Antik till nutid	1.650
Auktions- och lagerkataloger		Antik till nutid	6.850

Databaserna utgör ofta utgångspunkten för de uppsatser som skrivs och de utnyttjas därför flitigt i den forskning som bedrivs. Databasernas revideras

också ständigt som ett resultat av genomförda analyser.

En f.d. student, Lidia Prgomet, gjorde en presentation på CD-ROM av NFG:s verksamhet.

Under december hölls den traditionella årliga träffen med äldre studenter med ca 25 deltagare.

Mark Blackburn från Fitzwilliam Museum, Cambridge, besökte NFG i januari i samband med diskussioner om publiceringen av de anglo-saxiska mynten i Uppsala universitets myntkabinett.

Ivar Leimus från Alaloomuseum, Tallinn och Tuukka Talvio från Nationalmuseets Myntkabinett i Helsingfors besökte NFG i december.

Gotlansfonden höll i mars sitt årliga fastlandsmöte i Stockholm och besökte då NFG.

6. Studiesamling, bibliotek och arkiv

Med stöd av anslag från Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatisk Forskning har studiesamlingen av mynt fortsatt att byggas ut. Samlingen används i undervisningen för att illustrera myntutvecklingen och kommer att medge praktiska övningar med bestämning, stampstudier m.m. Ett stort antal mynt har också erhållits som gåva från privatpersoner. Under året har sammanlagt 170 föremål tillförts samlingarna som nu uppgår till 564 ex. (huvudsakligen mynt) inkl. kopior som är nödvändiga eftersom priserna för originalmynt under många perioder vida överstiger de tillgängliga medlen. Bland nyförvärven kan nämnas vikingatida tyska, engelska och danska mynt, medeltida gotländska, danska, baltiska och arabiska mynt. Vidare antika grekiska och romerska mynt.

<i>Kategori</i>	<i>Område</i>	<i>Period</i>	<i>Antal</i>
Mynt	Sverige	Vikingatid	6
		Medeltid	8
		Nyare tid	14
	Gotland	Medeltid	12
		Nyare tid	2
	Skandinavien	Vikingatid	1
	Danmark	Vikingatid	22
		Medeltid	36
Nyare tid		2	
Norge	Nyare tid	1	
Finland	Nyare tid	1	

Baltikum	Medeltid	12
	Nyare tid	2
Polen	Vikingatid	4
	Nyare tid	3
Tyskland	Vikingatid	54
	Medeltid	8
Böhmen	Vikingatid	1
Ungern	Nyare tid	1
Österrike	Nyare tid	1
England	Vikingatid	38
Frankrike	Medeltid	2
Italien	Medeltid	3
Kalifatet	Vikingatid	70
	Medeltid	73
Volgabulgarer	Vikingatid	1
Kelter	Antik	5
Grekland	Antik	88
Romerska riket	Antik	38
Bysantinska riket	Antik	16
Sasanidiska riket	Antik	3
Axumitiska riket	Antik	1
Indien	Antik	10
Diverse		15
Sedlar		5
Medaljer		3

Bibliotekets registrerade tillväxt uppgick under versamhetsåret till sammanlagt 319 poster (exkl. auktions- och lagerkataloger). Bland viktigare nordiska nyförvärv kan nämnas Bonniers katalog över medeltidsmynt, Bruuns samling (1928), Hildebrands arbete över svenska medeltidsmynt, Högberg om svenska numismatiker. Vikingatida teman finns i Haertle om karolingiska myntfynd samt Wiechmann om fynden i Schleswig-Holstein, samt Klein om Esslingen.

Inom europeisk numismatik har inköp bl.a. omfattat flera volymer av Davenport's talerkataloger, Craigs översikt *Germanic coinages*, Dannenberg om brandenburgska pennigar, Pirie om sceattas från Northumberland. De två första volymerna i ett mycket stort projekt som ska dokumentera hela Europas myntning ca 1500-1990 (*Repertorium zur neuzeitlichen Münzprägung Europas*) har också förvärvats.

Islamiska mynt behandlas i Zambauers bok, och armeniska mynt av Bedoukian. Förvärv av verk om antika mynt har fortsatt med Cahn om Naxos, Franke om Epirus, Ravel om Korint, Simonetta om Cappadokien,

Westermark om Philetairos. Vidare Bolin om romerska myntfynd och myntförhållande i senromersk tid (State and Currency) samt Heads klassiska Historia Nummorum.

Historia och angränsande områden omfattar bl.a. Danmarks historia samt Hildebrands monumentala verk Sveriges medeltid.

Ett mycket stort antal auktions- och lagerkataloger har under året skänkts av B. Ahlström Mynthandel.

7. Personalia

Kenneth Jonsson är arkeologiska institutionens representant i humanistiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet samt i den rådgivande nämnden för medeltidsseminariet.

I samband med den internationella numismatiska konferensen i Berlin omvaldes Kenneth Jonsson som styrelseledamot för en ny sexårsperiod i den internationella numismatiska kommissionen.

Brita Malmer har utsetts till Honorary Fellow i Royal Numismatic Society, London.

Av Gunnar Ekströms Stiftelse erhöll Christoph Kilger och Cecilia Persson under året medel för vardera ett års doktorandstudier.

8. Tryckta skrifter

Kenneth Jonsson

Kungl. Myntkabinettet (The Royal Coin Cabinet – National Museum of Monetary History), Stockholm. Opening of the new exhibitions. *CIN Newsletter* 30 (1997), 22.

Computer applications. *A Survey of Numismatic Research 1990-1995* (red. Cécile Morrisson, Bernd Kluge), Berlin 1997, 813-815.

Ein erzbischöflicher Münztyp, geprägt in Bremen? *Bremer Beiträge zur Münz- und Geldgeschichte* 1, Bremen 1997, 41-48 (tillsammans med Peter Ilisch).

Mynt från vikingatiden funna i Sverige. *KVHAA årsbok* 1997, 69 (tillsammans med Birgit Arrhenius).

Hansatiden på Gotland i ett numismatiskt perspektiv. *GA* 1997, 7-18.

Numismatic home pages on the Internet. *CCN* 9-10, 7-8 (tillsammans med Marie Martinson).

Brita Malmer

Från Lund till Lappland. Om den första industrin i Lund. *Amico Amici. Gad Rausing den 19 maj 1997*, Lund 1997, 129-137.

Rasmusson, Nils Ludvig. *Svenskt Biografiskt Lexikon*, 29:145, 703-708.

What does coinage tell us about Scandinavian society in the late Viking Age? *From the Baltic to the Black Sea. Studies in Medieval Archaeology* (red. D. Austin och L. Alcock), Cambridge 1997, 157-167. Jfr NFG:s verksamhetsberättelse 1 juli 1990-30 juni 1991, 8.

Sigtunamyntningen som källa till Sveriges kristnande. *Kristnandet i Sverige. Gamla källor och nya perspektiv* (red. B. Nilsson), Uppsala 1996(1997), 85-113.

The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020, Comm. NS 9, Stockholm 1997.

Stampidentifiering av blyavtrycket från kv. Urmakaren, Sigtuna (tills. med I. Leimus), *NNÅ* 1992-93 (1997), 12-21.

Marie Martinson

Numismatic home pages on the Internet. *CCN* 9-10, 7-8 (tillsammans med Kenneth Jonsson).

Förkortningar

CIN *Newsletter* – Commission Internationale de Numismatique, *Newsletter*.

CCN – Coins and Computers Newsletter. Stockholm/New York.

CNS – *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt*. Stockholm 1975–.

Comm. NS – *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*. Nova Series. Stockholm 1987–.

Fv – Fornvännen, Stockholm

GA – *Gotländskt Arkiv*, Visby.

KMK – Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

KVHAA – Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm.

NM – Numismatiska Meddelanden, Stockholm.

NNÅ – *Nordisk Numismatisk Årsskrift*, Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Stockholm.

SNT – Svensk Numismatisk Tidskrift. Stockholm.

9. Numismatiska forskningsgruppen 1/1 1997 – 31/12 1997

Besöksadress: Bollhusgränd 1B, 3tr.

Postadress: Bollhusgränd 1B, 3tr.

Telefon: 08-16 20 00 (växel)

08-674 77 50

Telefax: 08-674 77 53

Föreståndare: Professor Kenneth Jonsson, tel. 674 77 55, e-post: kenneth.jonsson.@ark.su.se. Klara Östra Kyrkogata 8B, 111 52 Stockholm, tel. 20 07 86.

Kilger, Christoph, FK, doktorandtjänst (HSFR), tel. 674 77 54, e-post: m67ck82g@students.su.se. Hägerstensvägen 171, 2 tr, 126 53 Hägersten, tel. 6810346.

Malmer, Brita, professor emerita, tel.674 77 52. Mölna vändplan 6, 181 61 Lidingö, tel. 766 49 44.

Martinson, Marie, redaktionssekreterare, tel. 674 77 50, e-post: marie.martinson.@ark.su.se. Skönviksvägen 257, 122 42 Enskede, tel. 91 27 22.

Persson, Cecilia, FK, doktorand, tel. 674 77 54, e-post f69cp6c6@students.su.se. Solfagravägen 44, 141 45 Huddinge, tel. 711 33 71.

Medeltida baltiska mynt i svenska fynd

Susanne Carlsson

Baltiska medeltida mynt funna i Sverige, utgör en mycket liten grupp som inte tidigare varit föremål för en närmare granskning. En sammanställning av myntfynden skulle hjälpa till att ge en bild av myntens förekomst i tid och rum i Sverige och möjliggöra en diskussion om hur och varför de kom hit. Redovisningen här utgör en förkortad version av en B-uppsats i arkeologi vid Stockholms universitet (Carlsson 1997)

Materialet består av hopade fynd, lösfynd och skattfynd. De hopade fynden består av ett antal lösfunna mynt i kyrkor, kloster, borgar m.m. Kyrkfynden behandlas närmare i avsnittet om forskningen. Skattfynd utgör en egen kategori och redovisas som ett separat delmoment.

När det gäller spridningsförekomsten, utgår jag från det nuvarande Sveriges gränser. Under äldre medeltid låg Skåne, Halland och Blekinge under Danmark medan Bohuslän, Jämtland samt Härjedalen låg under Norge. Dessa gränser är markerade på spridningskartan. Baltikum definieras här som nuvarande Estland och Lettland.

Tidsperioden som undersökningen omfattar, börjar när myntningen i Baltikum inleds i början av 1200-talet och slutar 1561 när Ordensstaten upplöses och området delas mellan ett flertal länder. Det betyder att slutet infaller ett knappt halvsekel senare än det vedertagna slutåret för medeltiden i Sverige. Reval (Tallinn) under danskt styre ingår alltså, men inte perioden efter 1561 då delar av Baltikum låg under Sverige.

Metod

Insamlingen av de baltiska mynten i lösfynd och hopade fynd, har skett genom en totalinventering av Numismatiska Forskningsgruppens arkiv över registrerade myntfynd. Landskapsinventeringens kataloger, (*SML* 1-8), har också genomgått, dessa täcker dock än så länge inte hela landet. För komplettering och klarläggande har i några fall Kungl. Myntkabinetts fyndarkiv konsulterats. I de fall där oklarheter rått om proveniens eller typer och då inventarienummer funnits, har dessa kontrollerats. Det insamlade materialet har lagrats i en databas för bearbetning.

Mynten delas in efter tre tidsperioder; 1211-1300/25, 1365-1422 samt 1422-1561. Periodindelningen motiveras av den mynthistoriska utvecklingen i Baltikum. Med hjälp av spridningskartor redovisas myntens förekomst till antal, indelade efter dessa tidsperioder. Skattfynden har behandlats på samma sätt.

Källkritik

I en så liten myntgrupp som den baltiska, blir varje mynt mer betydelsefull. För att hitta ytterligare mynt skulle en totalinventering av KMK:s arkiv behövt göras. Viss komplettering av databasen har skett efter att uppsatsen skrevs och två nya lösfynd och ett skatfynd har därmed tillkommit.

Främst när det gäller valörerna, har ny forskning medfört stora förändringar, som kommer att redovisas i avsnittet om forskningen. I litteratur utgiven före ca 1980 används därför felaktiga valörbeteckningar, vilket måste beaktas av den som går till källorna.

Det ringa antalet mynt gör att det är svårt att dra några generella slutsatser utifrån materialet och tolkningarna måste bli preliminära.

När det gäller skatfynden är mörkertalet större och flera mynt som troligen är baltiska har fått avföras från undersökningen i brist på information. Bilden av de baltiska mynten i skatfynden kan därför komma att modifieras i en framtid.

MYNTHISTORISK BAKGRUND

Sverige

I Sverige började den medeltida myntningen först vid 1100-talets mitt. Präglingen inleddes i Visby ca 1140 och var fristående från fastlandet. Lödöse präglade mynt från ca 1150 efter norska förebilder och Sigtuna ca 1180 efter tyska förebilder. Tre olika mynträskningar, svealändsk, götaländsk och gotländsk, förekom. Myntningen var ett kungligt privilegium och vid mitten av 1200-talet, då Sverige konsolideras till en stat, ökade myntningen

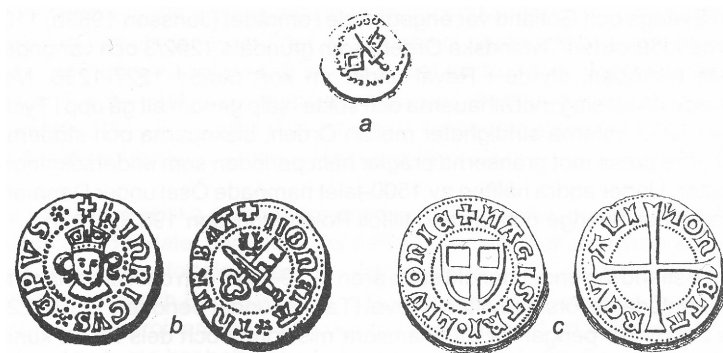

Fig. 4. a) Dorpat, penning ca 1265-1300/25, b) Dorpat, Heinrich I von Velde (1373-1378), artig, c) Reval, schilling efter 1422.

och vid slutet av århundradet infördes gemensam mynträkning på fastlandet, medan Gotland behöll sin egen mynträkning. Man började nu ta ut skatter och avrad även i penningar istället för som tidigare enbart i natura, för att finansiera krigsmakten och byggen av kyrkor och borgar. Skatterna hade tidigare tagits ut vid behov, men blir nu av permanent natur.

I mitten av 1300-talet var Sveriges statsskulder stora och inflation rådde. Detta ledde till en myntförsämring av *penningen* med lägre silverhalt, som slutligen blev ett rent kopparmynt. Något senare infördes en ny valör på fastlandet, *örtugen*, som var värd åtta penningar. Vid denna tid uppstod också en agrarkris, inte bara i Sverige utan i hela Europa, med missväxt och digerdöden som decimerade befolkningen kraftigt.

Sveriges mynthistoria under medeltiden kan delas in i tre perioder; ca 1180-1200 domineras fynden av utländska mynt och en stort antal olika svenska typer, vilket skulle kunna innebära att cirkulationen av utländska mynt var fri. Under den andra perioden ca 1200-1360 dominerar svenska typer, som är väl avgränsade och präglade under 5-10 årsperioder. Cirkulationen av utländska mynt reglerades under denna tid med inväxling och äldre svenska typer tvångsinlöstes. Den sista perioden 1360-1520 uppvisar långlivade och varierade svenska typer och de utländska mynten är åter vanliga. Det var alltså inte längre en reglering till förmån för en typ (Jonsson 1995, 56f).

Den historiska bakgrunden som skisserats ovan är viktigt att ha i åtanke både när det gäller förekomsten och avsaknaden av mynt från olika tidsperioder och den utländska andelen mynt i fynden.

Baltikum

Baltikum var befolkat av olika stammar som på 1100-talet blev föremål för tysk missionsverksamhet. Handeln till Ryssland gick över Baltikum och även Sverige och Gotland var engagerade i området (Jonsson 1983b, 113). Svärdsriddarorden/Livländska Orden, som grundats 1202/3 och var underställda biskopen, styrde i Reval under en kort period 1227-1236. Man förlorade då ett slag mot lithauererna och sökte hjälp genom att gå upp i Tyska Orden 1237. Interna stridigheter mellan Orden, biskoparna och städerna, samt yttre press mot gränserna präglar hela perioden som undersökningen omfattar. Under andra hälften av 1500-talet hamnade Ösel under Danmark, Reval under Sverige och Livland tillföll Polen (Jonsson 1983b, 113f).

Norra Estland låg under danskt styre åren 1219-1346 och det var danskarna som präglade de första mynten i Reval (Tallinn) under perioden 1219-1227. Dels behövdes pengar för att finansiera missionen och dels för att kunna underhålla danska trupper (Leimus 1995, 76). Riga fick mynträtt 1211, men staden blev ärkebiskopsdöme 1225 och biskopen fick då troligen mynträtt. Staden Reval präglade mynt från omkring 1225 och biskopsdömet

Dorpat, som upprättats 1219, präglade brakteater från ca 1265. Man präglade mynt efter gotländsk mynträkning, *penningar*, i form av brakteater. Dessutom fanns det många gotländska handelsmän i de baltiska städerna och en stor mängd gotländska mynt cirkulerade (Jonsson 1983b, 114). Från mitten av 1300-talet, efter en tids uppehåll, präglade man efter tysk mynträkning i Reval och Dorpat, valörerna var nu *artig*, *lübische* och *seestlinge*. Troligen låg en minskad införsel av gotländska mynt bakom förändringen, som inträffade efter Valdemar Atterdags erövring år 1361.

Åren 1422-1426 reformerades myntningen i Baltikum, nya valörer var schilling och pfennig och mynten blev större och tyngre (Jonsson 1983b, 114f).

FORSKNINGSHISTORIK

Någon mer omfattande forskning om Baltikums mynthistoria ur svenskt perspektiv har inte gjorts. Den forskning som finns, behandlar framför allt dateringsproblematiken och de felaktiga valörbeteckningar som varit rådande fram till 1980. Hur och varför de mynt som återfunnits i Sverige har kommit hit har knappast berörts. Moesgaard, som undersökt kyrkfynd på Gotland, förutsätter att dessa mynt har kommit till Gotland via handel (Moesgaard 1987, 136). Baltikums mynthistoria är överlag svåröverskådlig och en samlad mynthistorisk översikt har saknats, även om mycket finns redovisat i ett flertal olika publikationer. En intensiv forskning pågår också sedan lång tid tillbaka. Efter Sovjetunionens fall 1991 och de baltiska staternas återupprättande märks också ett utökat intresse för forskningen angående dessa länders historia, vilket kan leda till nya kunskaper.

Datering och valörbestämningar

Ett av de största och viktigaste problemen var länge frågan om när präglingen började. De tidigaste mynten var brakteater utan inskrift och med liten variation av typerna. Efter att materialet ökat i omfång med nya fynd blev det lättare att skapa sig en bild av det tidiga myntväsendet (Molvyygin 1969, 41). När det gäller sammansättningen av utländska mynt i baltiska skattfynd från vår undersökningsperiod, dominerar gotländska mynt i Estland och nordtyska i Lettland (Molvyygin 1969, 46).

De tidigaste baltiska mynten präglades efter gotländsk myntfot. Strax efter mitten av 1300-talet började en ny period, med en intensiv myntprägling av nya typer som fortgick fram till myntreformen 1422/26 (Nemirowitsch-Dantschenko och Pärn 1980, 61, 63). Nya mynttyper infördes med denna reform, men problem med att tolka källorna har gjort att valörerna från de olika perioderna har haft fel benämning fram till ca 1980. Som exempel kan nämnas att den nya typen *schilling*, som börjar präglas 1422, omnämns i reformbeslutet som "neue Artige". År 1426 beslutade man att prägla ett litet

mynt, *pfennig*, vilken omnämns som "neue Lübisch" (Nemirowitsch-Dantschenko och Pärn 1980, 68f). Vid samma tid började man prägla ett nytt mynt, *scherf*, istället för den tidigare mynttypen *seestling* och även här har sammanblandning av terminologin rått (Nemirowitsch-Dantschenko och Pärn 1980, 71).

Kyrkfynd

Den övervägande delen av fynden i undersökningen utgörs av fynd i kyrkor. Mynt från kyrkgolv utgör en stor mängd mynt som en och en hamnat i jorden under lång tid. De har sedan hittats i samband med arkeologiska undersökningar, när kyrkor revs och vid renoveringsarbeten (Klackenberg 1992, 26, 34). Forskningen har olika teorier om vad dessa mynt uttrycker. Dels kan det vara frågan om ett medvetet offerande eller deponerande i gravar och dels kan mynten omedvetet ha tappats vid kyrkobesöken (Moesgaard 1987, 134; Klackenberg 1992, 34).

Moesgaard, som har undersökt materialet från kyrkor och kyrkoruiner på Gotland, menar att småmynten är överrepresenterade i fynden, då små mynt är lättare att tappa och då man inte heller är lika benägen att söka efter dem som efter de mer värdefulla. Han hävdar att kyrkfynden inte säger något om hur mynten användes till vardags. Baltiska mynt från Reval och Dorpat är de första utländska mynt som återfinnes i något större antal i kyrkor på Gotland och de avspeglar handelsförbindelserna under den tiden (Moesgaard 1987, 134, 136).

En annan teori om kyrkfyndens innebörd lanserar Klackenberg, som har undersökt landsbygdskyrkorna på fastlandet i Sverige. Gotland samt städerna och klosterkyrkorna på fastlandet är undantagna i hans studie. Enligt honom kan mynten knytas till bönderna som hade tillgång till dessa små inhemska valörer. Mynten skulle enligt Klackenberg representera den lokala myntcirkulationen och övergången mot en mer renodlad penningekonomi (Klackenberg 1992, 39).

MEDELTIDA MYNTFYND I SVERIGE

Sammansättningen i hopade fynd

Myntmassans sammansättning ser olika ut under olika tidsperioder och i skilda geografiska områden i landet. Under början av 1100-talet, som faller utanför undersökningsperioden, dominerar tyska mynt som har en hög silverhalt och som värderades efter silverpriset. Under de sista tjugo åren på 1100-talet dominerar svenska och i viss mån gotländska mynt i Mälardalen, medan det i Västsverige är utländska mynt som dominerar. Efter 1200 är det en fyndfattig period i Västsverige och det utländska mynten försvinner genom tvångsinväxling (Jonsson 1995, 44). Som vi vet blir utländska mynt vanliga igen i svenska fynd efter mitten av 1300-talet.

Under senmedeltiden är 77-93% av mynten svenska i centrala Svealand och i Norrland. I Dalarna, Värmland och Östergötland utgör den svenska andelen 57-66%, men i Östergötland, Småland och på Öland är endast 32-43% av mynten svenska. Södermanland, Närke, Dalarna och Dalsland är landskap med mycket få fynd över huvudtaget (Malmer 1980, 81).

Baltiska mynt

De baltiska mynten i hopade fynd och lösfynd i Sverige uppgår, efter att mynt med osäker proveniens uteslutits, till 116 mynt fördelade på 59 fyndplatser. Det absolut vanligaste antalet baltiska mynt på en fyndplats är ett. Fem av mynten kan inte säkert tids- och/eller valörbestämmas. Dessa icke-bestämbara fynd markeras med prickade fält på fyndkartan.

Den geografiska spridningen i landet är begränsad till framför allt södra Sveriges kusttrakter, runt Väneren och Vättern, Öland samt framförallt Gotland. Tre små fynd finns i Östra Svealand och ett större i Växjö domkyrka.

Den första perioden 1211-1300/25, kännetecknas av få fynd, närmare bestämt 23 mynt fördelat på 14 fyndplatser, vilka i huvudsak återfinnes på Gotland. Som vi vet domineras fynden under denna period av svenska mynt, då utländska tvångsinlöstes och fyndfattigdom präglar t. ex. Västsverige. Ett intressant fynd från denna period gjordes 1956 i Levide på Gotland, då man fann en brakteat med strålrand, en typ som tidigare varit okänd.

Under den andra perioden 1365-1422 (fig. 5) ökar både fyndplatserna i antal och storlek, 61 baltiska mynt i 29 fynd. Fynden återfinns förutom på Gotland även runt Väneren och Vättern, i Småland, Skåne och Halland. Fynden från Gamla Varbergs kyrka, som gjordes 1937, innehåller inte mindre än 18 baltiska mynt, alla från denna period. Restriktionerna med tvångsinlösen av utländska mynt hade upphört i Sverige vid denna tid och Danmark hade för tillfället ingen egen myntning, det senare kan förklara närvaron av baltiska mynt i Skåne och Halland.

Den sista perioden 1422-1561, visar en mindre förekomst än den föregående, 32 baltiska mynt från 25 fynd, men med en relativt jämn spridning av fyndplatserna. Fynden på Gotland och i Skåne är flest under denna period, med vardera 7 mynt.

SKATTFYND

Skatt- eller depåfynd är en källkategori som har en annorlunda problematik än hopade fynd, när det gäller möjligheten att dra slutsatser utifrån dem. Dels är dessa fynd få i jämförelse med exempelvis kyrkfynden och deras sammansättning är mer slumpmässig än de hopade fyndens, vilka tillkom-

mit under lång tid. Ett depåfynd representerar en unik händelse, men det är ovanligt att man kan knyta fyndet till en viss händelse eller person (Klackenberg 1992, 39).

Förutsättningarna för denna fyndkategori skiljer sig därför från de hopade fynden. I samband med min undersökning av de baltiska mynten i hopade fynd utgör skattfynden ett intressant jämförelsematerial. Som jag nämnt tidigare har det i flera fall varit svårt att säkerställa proveniens samt bestämning av flera mynt och dessa har därför uteslutits ur undersökningen.

Gruppen av depåfynd omfattar i denna undersökning 50 mynt fördelade på 16 fynd. Tidsmässigt dominerar period två, liksom när det gällde de hopade fynden, med 33 mynt från 10 fynd. Från den tidigaste perioden finns 10 mynt från 4 fynd och i den tredje och sista 7 mynt från 4 fynd. Gotland är den plats som dominerar totalt både till antal fyndplatser och antalet baltiska mynt i dessa depåer. På fastlandet återfinnes endast 14 mynt i 7 fynd. Ett av dessa fynd, Ljungafyndet, är inte desto mindre intressant.

Ljungafyndet, Tåby socken i Östergötland påträffades 1828. Detta fynd är den tidigaste daterbara skatt som innehåller baltiska mynt och två tidiga baltiska mynttyper som inte uppmärksammats förrän på senare tid återfinns här. Efterforskningar har visat att det är två brakteater från tiden före 1245 och de utgör alltså exempel på mynt från den allra tidigaste baltiska myntningen (Jonsson 1983a, 242).

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet har varit att göra en sammanställning av baltiska medeltida mynt i svenska fynd, utifrån tillgängligt arkiv- och katalogmaterial och efter uteslutande av osäkra fynd. Fyndens spridning i Sverige redovisas på kartan. Som framgått dominerar Gotland och södra Sveriges kusttrakter. Perioden 1365-1422 är den bäst representerade. Att de flesta mynten härrör från denna period kan bero på att man inte längre hade några restriktioner mot den utländska valutan i landet och att man vid denna tid började en intensiv myntning i Baltikum.

Materialets ringa storlek manar till försiktighet när det gäller tolkningarna. När det gäller förekomsten i tid, stämmer den dock väl överens med förekomsten av utländska mynt från medeltiden i stort. Likaså när det gäller vilka geografiska områden de uppträder i. Under senmedeltiden får pengar en allt större betydelse i människors vardag. Det ligger nära till hands att uppfatta den bild spridningen av de baltiska mynten i Sverige ger, som en spegel av de kontakter som rådde mellan områdena.

Skattfynden, om än få, uppvisar en liknade bild tidsmässigt, vilket borde

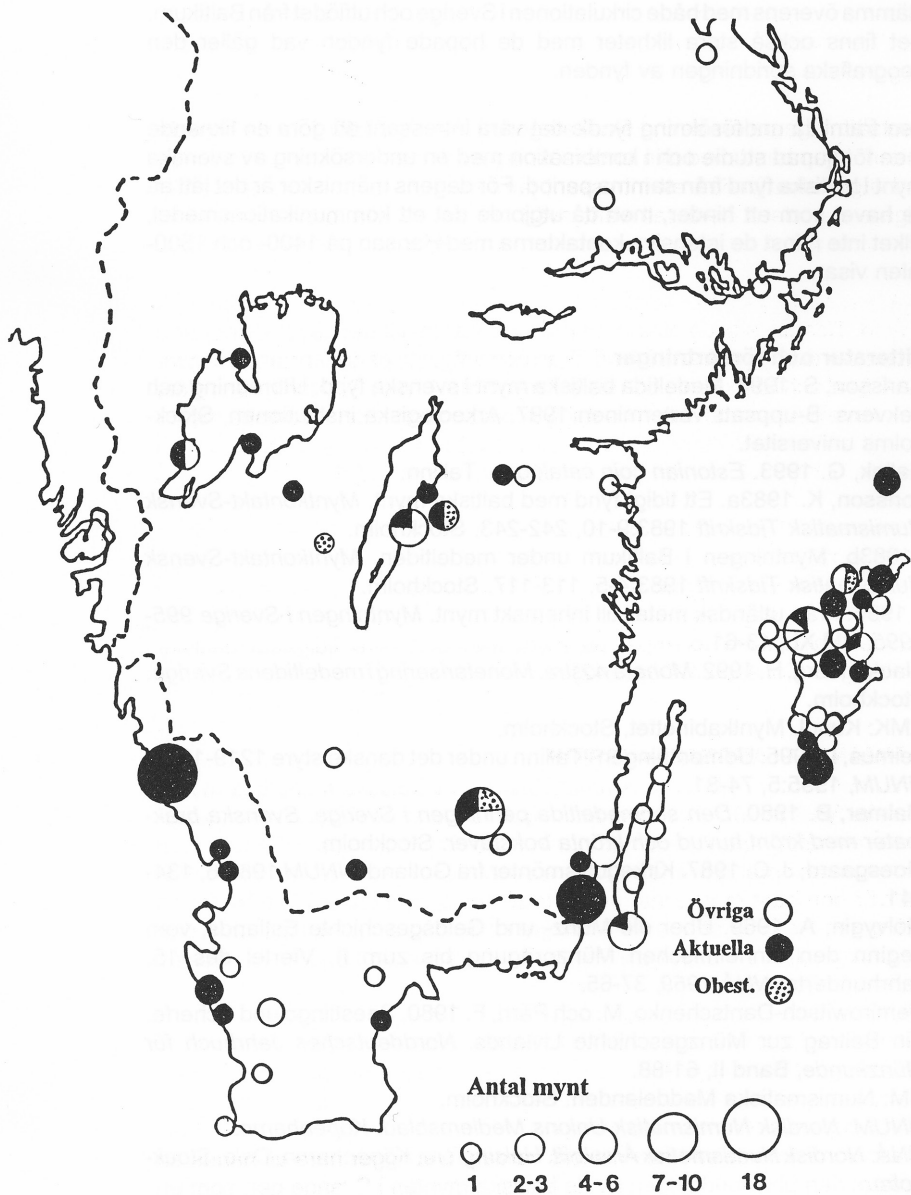

Fig. 5. Hopade fynd med baltiska mynt. Svart fyllning visar mynt från perioden 1365-1422.

stämma överens med både cirkulationen i Sverige och utflödet från Baltikum. Det finns också stora likheter med de hopade fynden vad gäller den geografiska spridningen av fynden.

I en framtida undersökning skulle det vara intressant att göra en liknande men fördjupad studie och i kombination med en undersökning av svenska mynt i baltiska fynd från samma period. För dagens människor är det lätt att se havet som ett hinder, men då utgjorde det ett kommunikationsmedel, vilket inte minst de intensiva kontakterna med Hansan på 1400- och 1500-talen visar.

Litteratur och förkortningar

Carlsson, S. 1997. Medeltida baltiska mynt i svenska fynd. Utbredning och frekvens. B-uppsats vårterminen 1997. Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet.

Haljak, G. 1993. *Estonian coin catalogue*. Tallinn.

Jonsson, K. 1983a. Ett tidigt fynd med baltiska mynt. *Myntkontakt-Svensk Numismatisk Tidskrift* 1983:9-10, 242-243. Stockholm.

– 1983b. Myntningen i Baltikum under medeltiden. *Myntkontakt-Svensk Numismatisk Tidskrift* 1983:4-5, 113-117. Stockholm.

– 1995. Från utländsk metall till inhemskt mynt. *Myntningen i Sverige 995-1995*. NM XL, 43-61.

Klackenberg, H. 1992. *Moneta nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige*. Stockholm.

KMK: Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

Leimus, I. 1995. Udmøntningen i Tallinn under det danske styre 1219-1346. *NNUM*, 1995:5, 74-81.

Malmer, B. 1980. *Den senmedeltida penningen i Sverige. Svenska brak-teater med krönt huvud och krönte bokstäver*. Stockholm.

Moesgaard, J. C. 1987. Kirkegulvsmønter fra Gotland. *NNUM* 1987:6, 134-141.

Molvyygin, A. 1969. Über die Münz- und Geldsgeschichte Estlands, vom beginn den einheimischen Münzprägung bis zum II. Viertel des 15. Jahrhunderts. *NNÅ* 1969, 37-65.

Nemirowitsch-Dantschenko, M. och Pärn, F. 1980. Seestlinge und Scherfe ein Beitrag zur Münzgeschichte Livlands. *Norddeutsches Jahrbuch für Münzkunde*, Band II, 61-88.

NM: Numismatiska Meddelanden. Stockholm.

NNUM: Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. Köpenhamn.

NNÅ: Nordisk Numismatisk Årsskrift. Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Stockholm.

SML: Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 1-8. Stockholm.

